Medisin – et kontekstavhengig fag

Magne Nylenna, Øivind Larsen

Eyr – portrett av et tidsskrift

222 s, tab, ill. Oslo: Michael, 2015.

Pris: gratis for medlemmer av Michael

ISBN 978-82-92871-89-8

Den foreliggende boken – innbundet, med tungt papir og gode fotografiske illustrasjoner signert ØL – åpner med et riss av medisins historie i en norsk kontekst fra begynnelsen av 1800-tallet, en tid da mye skjedde som hadde betydning for nasjonen Norge og for landets utøvere av medisin. Med det første universitetet (1811) og etableringen av en egen medisinutdanning (1814), oppsto et behov for kilder for faglig oppdatering og en arena for faglige meddelelser i ordets egentlige betydning: å dele med andre både klinisk erfaring og etter hvert også forskningsresultater. Behovet gjaldt både et diskusjonsforum og et forum for markering av makt og fagutøvernes interesser. Det resulterte i det første norske medisinske tidsskriftet, *Eyr*, grunnlagt i 1826 og skrevet og lest av landets 120 leger! *Eyr* fikk i løpet av sin «levetid» 43 utgaver frem til redaksjonsslutt i 1837.

Her fortelles medisinens skriftliggjøring fra 1500-tallet – på latin og i bokform, primært fra land på kontinentet – til utformingen av fagtidsskrifter. Denne fortellingen er spekket med interessante historiske og publisistiske detaljer og med gode foto av gamle kilder. Gradvis kom det angloamerikanske språkområdet på banen blant det som var ansett å være autoritative kilder for medisinsk kunnskap. Med utviklingen av tidsskrifter fulgte forskyvnings av fagspråket fra latin via tysk til engelsk – og på denne veien ble betydningen av nasjonale tidsskrifter synlig. De bidro til en nasjonal språkliggjøring av medisin, tilpasset landenes særpreg. Og her kom datidens redaktører inn som både sentrale aktører og premissgivere med språket – og definisjonene – i sin makt.

Fremskrittene i praksisnære områder, som moderne trykkteknologi, og ideologisk/politiske områder, som spørsmål om ytringsfrihet, påvirket snart utformingen av verdens medisinske tidsskriftflora. Begrepet tidsskrift er heller ikke uten historie. Lånt fra tysk «Zeitschrift» ga det både assosiasjoner til tiden i betydning «periodicals», altså regelmessige utgivelser, men også tidsånd, altså spill av tidens tendenser og diskurser innenfor fagets arena. Samtidig var tidsskrifter prosjekter, nemlig frigjøringsprosesser fra eller mot skrift mot politisk og ideologisk begrunnet sensur. Forfatterne hevdet faktisk at «slik ble tidsskriftene spydspisser for ytringsfrihet». Likevel var ikke det helt enkelt, fordi myndighetene kunne ved hjelp av portoregler for postsendte publikasjoner faktisk oppnå redaktørers eller skribenters PC (det står ikke for personal computer, men for «political correctness»).

Ikke alt var nytt i tidsskriftene. Plagiat var utbredt og ikke rettsstridig grunnet mangel på formalisert opphavsrett. Å bli plagiert kastet til og med lys og ære på redaktørene for de opprinnelige publikasjonsstedene. Her oppsto opphavsretten, nå beskyttet gjennom åndsverksloven, men også dagens forskerhodepine, nemlig siteeringsindeks og impaktfaktor.

Norge strebet etter avstand fra dansketiden – selv om landets elite og leger fortsatt bar virkningen av en utdanning i Danmark i sin faglige og sosiale selvforståelse. Derfor gikk faglige reiser etter 1814 stadig oftere til tyske universiteter og byer. Utviklingen av medisin og legerollen gikk hånd i hånd med utviklingen av en nasjonal og politisk identitet. Her hadde tidsskriftet *Eyr* sin viktige funksjon i profesjonaliseringen av medisin og profileringen av en norsk medisin. Samtidig ble tidsskriftet innskrevet i en betydningsfull publiseringshistorie som i våre dager fører til spørsmål om elektronisk publisering vil fortrenge alle andre former.

Boken byr på detaljerte omtaler av tidsfaser og endringer i helsevesenet i både Norge og Skandinavia – og tidsskriftenes bidrag til det. Den inneholder en gjennomgang av alle utgaver av *Eyr* og speiler den tidens problemer, slik som en dramatisk koleraepidemi i 1832–33, da tradisjonelle forestillinger om sykdom ble utfordret. Her gjengis kasuistikker og beretninger om legers omfattende rettspatologiske oppgaver, om sosiale forhold og om tidlige kvalitetsvurderinger av norske sykehus.

Hele boken representerer et hermeneutisk prosjekt. Forfatterne har en antagelse om det historiske materialet som kun en kvalitativ metode – en analytisk begrunnet fortolkning av tekster og kilder – kan hjelpe dem å avklare. Det er spennende å følge dem i denne analysen, og det er oppløftende at hermeneutikk blir tatt i bruk av to høyt profilerte fagpersoner og publisister. Hvilket prosjekt? Hvilken antagelse? Les selv! Slik har boken et metabudskap: å kunne regler for fortolkning er nyttig i medisin.

Anna Luise Kirkengen

Professor, Allmennmedisinsk forskningsenhet
Institutt for samfunnsmedisin
Norges teknisk-vitenskapelige universitet